

КОНТРОЛЬНІ ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙ КОЛЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Розвиток сучасних сфер, способів та обсягів використання об'єктів авторського права та суміжних прав окремими суб'єктами, зокрема радіостанціями, телевізійними каналами, публічними закладами (кафе, бари, ресторани) тощо створює й певні складності, пов'язані з визначенням кола суб'єктів авторського права та з необхідністю дотримання їх прав, встановленням усіх авторів кожного твору (його складової частини). У свою чергу правовласникам неможливо самотійно відстежити всі випадки використання об'єктів авторського права та суміжних прав та отримати належну винагороду. Вирішити більшість з окреслених проблемних питань, які виникають щодо правомірного використання об'єктів авторського права та суміжних прав, покликані організації колективного управління. Але як і для будь-якого суб'єкта, важливе значення для ефективного функціонування організацій колективного управління має належне законодавче регулювання їх діяльності, визначення їх прав та обов'язків та механізму їх реалізації. На жаль, в умовах сьогодення залишаються відкритими питання щодо окремих аспектів діяльності організацій колективного управління, в тому числі й щодо представництва інтересів правовласників, з якими не укладено договір про управління правами. Невизначеність в законодавчих актах на практиці призводить до численних позовів, стороною яких виступають організації колективного управління, що не є позитивним ні для правовласників, ні для користувачів об'єктів авторського права та суміжних прав.

Виникають й питання щодо порядку реалізації організаціями колективного управління контрольних функцій. Так, згідно зі ст. 43 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [1] допускається без згоди виробників фонограм (відеограм), фонограми (відеограми) яких опубліковані для використання з комерційною метою, і виконавців, виконання яких зафіксовані у цих фонограмах (відеограмах), але з виплатою винагороди, пряме чи опосередковане комерційне використання фонограм і відеограм та їх примірників. Порядок та умови виплати вказаної винагороди визначено в Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження розміру, порядку та умов виплати винагороди (роялті) за комерційне використання опублікованих з комерційною метою фонограм, відеограм, їх примірників та зафіксованих у них виконань» від 18 січня 2003 р. № 71 в редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 2 квітня 2009 р. № 450 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 18 січня 2003 р. № 71» [2]. Відповідно до ч. 2 ст. 43 Закону України «Про авторське право і суміжні права» контроль за правомірним використанням фонограм (відеограм) здійснюють уповноважені Державним департаментом інтелектуальної власності організації колективного управління.

Наділяючи уповноважені ОКУ, по-перше, функцією контролю за збором винагороди за використання фонограм без дозволу правовласників і, по-друге, функцією контролю за правомірністю використання таких фонограм, законодавець не наділяє ОКУ спеціальними правами, необхідними для реалізації ними даних функцій. Таким чином, уповноважених ОКУ є функція контролю, передбачена законом, але одночасно відсутній чіткий механізм її реалізації.

Крім того, висловлюється точка зору, що організації колективного управління не мають права проводити перевірки в межах реалізації контрольних повноважень, так як господарські організації не наділені повноваженнями виконувати контрольні функції відносно дотримання суб'єктами господарювання законодавства про охорону прав на об'єкти авторського та суміжних прав [3].

Відповідно до підпункту 1 пункту 7 Положення про державного інспектора з питань інтелектуальної власності Державного департаменту інтелектуальної власності, затвердженого ухвалою Кабінету Міністрів України № 674 від 17 травня 2002 року [4], функціями здійснення контролю за дотриманням суб'єктами господарювання вимог Закону України «Про авторське право і суміжні права» і інших актів законодавства у сфері інтелектуальної власності наділений державний інспектор з питань інтелектуальної власності. Підпунктом 1 п. 8 Положення саме державний інспектор наділяється повноваженнями перевіряти у суб'єктів господарювання наявність дозволу на використання об'єктів права інтелектуальної власності на будь-якій стадії їх виробництва, розповсюдження, прокату або здійснення іншої діяльності, пов'язаної з їх використанням.

У проекті закону України «Про колективне управління правами на твори, виконання, фонограми, відеограми» № 2451 від 7 травня 2008 р. [5] розширено повноваження організацій колективного управління, а саме, відповідно до ст. 7 організації мають право вимагати від користувача, з яким укладено договір на виплату колективної винагороди, розрахунки сум колективної винагороди, що підлягають сплаті чи вже сплачені, інші документи, пов'язані з такими розрахунками, зокрема, документально підтвержені дані про одержаний чистий дохід від діяльності, пов'язаної з користуванням правами на твір, виконання, фонограму, відеограму та інші відомості, необхідні для збирання і розподілу колективної винагороди; здійснювати перевірки користувача і особи, яка організовує чи надає умови для користування (забезпечує користування) правами на твір, виконання, фонограму, відеограму, внаслідок яких складається акт перевірки. Такий акт є підставою для звернення до суду. Користувач і особа, яка організовує чи надає умови для користування (забезпечує користування) правами на твір, виконання, фонограму, відеограму, зобов'язані безперешкодно та безкоштовно допускати представника організації колективного управління у приміщення, на майданчики та інші місця, де може здійснюватися або здійснюється користування правами на твір, виконання, фонограму, відеограму, дозволяти такому представнику здійснювати в таких місцях аудіо- і відеозапис як при бездоговірному користуванні, так і з метою контролю за виконанням умов

договору про використання твору, виконання, фонограми, відеограми. За перешкоджання здійснення організацією колективного управління функцій контролю, особи, зазначені у цій частині, притягуються до відповідальності згідно з законом.

Таке розширення повноважень не є беззаперечним. З однієї сторони, така практика дозволить виявляти випадки неправомірного використання об'єктів авторського права та суміжних прав, збільшити суми відрахувань за використання зазначених об'єктів тощо. З іншої сторони, фактично некомерційні організації наділяються повноваженнями, властивими саме органам державної влади, що призведе до наявності декількох контролюючих органів, різної правозастосовчої практики та фактично необмеженої кількості перевірок користувачів об'єктів авторського права та суміжних прав. Зловживання такими повноваженнями зі сторони організацій колективного управління призведе до порушення прав користувачів, стане суттєвою перешкодою їх нормальної діяльності.

Також слід враховувати, що відповідно до законодавства України організації колективного управління можуть управляти майновими правами авторів та суб'єктів суміжних прав, з якими відповідні договори на управління не укладені. Крім того в одній сфері можуть діяти декілька організацій колективного управління, які мають право звертатись до користувачів за виплатою винагороди, у зв'язку з чим на практиці виникають спірні питання щодо правомірності використання об'єктів авторського права та суміжних прав за умови укладання договорів лише з однією організацією колективного управління. Як зазначається в рішеннях Вищого господарського суду, аналіз норм законодавства про авторське право і суміжні права свідчить про наявність певних особливостей правового регулювання діяльності органів колективного управління з управління авторськими правами в порівнянні із загальними нормами, зазначеними у ст. 15 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [1].

Зокрема, Вищим господарським судом було розглянуто декілька касаційних скарг на рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду про відмову в задоволенні позову правовласників, а також організацій колективного управління (або за їх участю як третьої особи на стороні позивача, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору) про заборону використання окремих об'єктів авторського права та суміжних прав без укладання договорів та сплату компенсації за бездоговірне використання творів. На стороні відповідача виступало ДП «Українське агентство з авторських та суміжних прав», як третя особа, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору. Суть справ полягала в тому, що відповідачі здійснювали використання об'єктів авторського права та суміжних прав на підставі ліцензійного договору з ДП «УААСП». Вимоги позивача (власника прав на спірні об'єкти авторського права та суміжних прав) обґрунтовувались тим, що договір на управління правами укладено з іншими, ніж ДП «УААСП» організаціями колективного управління, а тому використання відповідачем спірних об'єктів є неправомірним. Пере-

віривши повноту встановлення попередніми судовими інстанціями фактичних обставин справи та правильність застосування ними норм матеріального і процесуального права, Вищий господарський суд України дійшов висновку про відсутність підстав для задоволення касаційної скарги з огляду на таке:

відповідач використовував твори на підставі чинного ліцензійного договору з державним підприємством «УААСП» як організацією колективного управління;

відповідач належно сплачував авторську винагороду відповідно до умов зазначеного договору (в тому числі й за використання спірних творів);

відповідно до ч. 2 ст. 49 Закону України «Про авторське право і суміжні права» суб'єкти авторського права і (або) суміжних прав, які не передали організаціям колективного управління повноважень на управління своїми правами, в тому числі щодо збирання винагороди, мають право вимагати вилучення своїх творів і об'єктів суміжних прав із дозволів на використання, які надаються організаціями колективного управління шляхом укладання договорів з особами, які використовують ці об'єкти. Факт вилучення спірних творів з дозволу на використання, який відповідачеві надано ДП «УААСП», відсутній [6].

На відміну від України, в Російській Федерації у визначених законодавством сферах дозволено створення та діяльність лише однієї уповноваженої організації, яка має право укладати відповідні ліцензійні договори та збирати винагороду за використання об'єктів авторського права та суміжних прав без отримання відповідних повноважень від їх правовласників, що не призводить до виникнення спорів щодо розмежування сфер діяльності організацій колективного управління. Так, відповідно до ст. 1244 Цивільного кодексу Російської Федерації організація по управлінню правами на колективній основі, що одержала державну акредитацію (акредитована організація), має право разом з управлінням правами тих правовласників, з якими вона уклала договори в порядку, передбаченому п. 3 ст. 1242 Кодексу, здійснювати управління правами і збір винагороди для тих правовласників, з якими у неї такі договори не укладені. Наявність акредитованої організації не перешкоджає створенню інших організацій по управлінню правами на колективній основі, у тому числі у сферах колективного управління, вказаних в Кодексі. Такі організації мають право укладати договори з користувачами тільки на користь правовласників, що надали їм повноваження по управлінню правами в порядку, передбаченому п. 3 ст. 1242 цього Кодексу. Організація по управлінню правами на колективній основі може одержати державну акредитацію на здійснення діяльності в наступних сферах колективного управління: 1) управління виключними правами на обнародувані музичні твори (з текстом або без тексту) і уривки музично-драматичних творів відносно їх публічного виконання, повідомлення в ефір або по кабелю, в тому числі шляхом ретрансляції; 2) здійснення прав композиторів, що є авторами музичних творів (з текстом або без тексту), використаних в аудіовізуальному творі, на отримання винагороди за публічне виконання або повідомлення в ефір або по кабелю такого аудіовізуального твору (п. 3 ст. 1263); 3) управління правом слідування відносно витвору образотворчого мистецтва,

а також авторських рукописів (автографів) літературних і музичних творів; 4) здійснення прав авторів, виконавців, виробників фонограм і аудіовізуальних творів на отримання винагороди за відтворення фонограм і аудіовізуальних творів в особистих цілях; 5) здійснення прав виконавців на отримання винагороди за публічне виконання, а також за повідомлення в ефір або по кабелю фонограм, опублікованих в комерційних цілях; 6) здійснення прав виробників фонограм на отримання винагороди за публічне виконання, а також за повідомлення в ефір або по кабелю фонограм, опублікованих в комерційних цілях [7].

Окрім умов, передбачених законодавством, сторони можуть передбачити в договорі й умови про здійснення організаціями колективного управління захисту прав та інтересів суб'єктів авторського права та суміжних прав. Як визначено в оглядовому листі Вищого господарського суду України від 6 травня 2005 р. № 01-8/784 «Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти авторського права і суміжних прав» [8] за наявності договорів з авторами творів на управління їх майновими правами організації колективного управління як суб'єкти авторського права мають право звертатися до господарського суду з позовами про відшкодування збитків (матеріальної шкоди), включаючи упущену вигоду або стягнення доходу, отриманих порушником внаслідок порушення ним авторського права і (або) суміжних прав, і у тому випадку, коли з порушником авторського права організацією колективного управління не укладено будь-якої угоди.

Таким чином, окремі положення щодо діяльності організацій колективного управління потребують перегляду та уточнення, адже належне правове регулювання є необхідною умовою ефективної реалізації організаціями покладених на них функцій, що в свою чергу позитивно буде впливати на охорону та захист як суб'єктів авторського права та суміжних прав, так і користувачів.

Література

1. Про авторське право і суміжні права: Закон України. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Про затвердження розміру, порядку та умов виплати винагороди (роялті) за комерційне використання опублікованих з комерційною метою фонограм, відеограм, їх примірників та зафіксованих у них виконавців: постапова Кабінету Міністрів України від 18 січ. 2003 р. № 71 в ред. Постапови Кабінету Міністрів України від 2 квіт. 2009 р. № 450 «Про внесення змін до постапови Кабінету Міністрів України від 18 січня 2003 р. № 71». — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
3. Пасадюк А. Сельпом по музыке // Юридическая практика. — 2009. — № 31.
4. Положення про державного інспектора з питань інтелектуальної власності Державного департаменту інтелектуальної власності: ухвала Кабінету Міністрів України № 674 від 17 трав. 2002 р. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
5. Про колективне управління правами на твори, виконавця, фонограми, відеограми» № 2451 від 07.05.2008 р. — Режим доступу: <http://gska2.rada.gov.ua>.
6. Практика Вищого господарського суду України. — Режим доступу: www.arbitr.gov.ua.
7. Гражданский кодекс Российской Федерации. — Режим доступу: <http://www.consultant.ru>.
8. Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти авторського права і суміжних прав: оглядовий лист Вищого господарського суду України від 6 трав. 2005 р. № 01-8/784. — Режим доступу: www.arbitr.gov.ua.

Анотація

Ульянова Г. О. Контрольні повноваження організацій колективного управління. — Стаття.

Стаття присвячена дослідженню контрольних повноважень організацій колективного управління. Відповідно до чинного законодавства організації колективного управління уповноважені на здійснення управління авторськими та суміжними правами як правовласників, з якими укладено договори, так і без укладання відповідних договорів. У зв'язку з цим виникає ситуація, коли до користувачів об'єктів авторського права звертаються декілька організацій з вимогою виплати винагороди, передбаченої законодавством. Існуючі проблеми у сфері діяльності організацій колективного управління обумовлюють актуальність дослідження правового регулювання реалізації організаціями їх функцій.

Ключові слова: організації колективного управління, управління авторськими та суміжними правами; договір на управління правами; практика розгляду справ за участю організацій колективного управління; контрольні повноваження організацій колективного управління.

Summary

Ulianova G. O. Control Rights of Collective Administration Organizations. — Article.

The article deals with the issues of legal regulation of collective management organizations on copyright and interfacing rights. The authority of the collective management organizations regarding the legal control over the use of copyright objects and interfacing rights was analyzed on the basis of the affective legislation, draft laws and judicial practice.

Keywords: collective management organizations, copyright, interfacing rights, collective management, legal control over the use of copyright objects.

УДК 347.725.035(477)

К. В. Денисенко

ПРАВО НА ДИВІДЕНДИ ЗА ЗАКОНОМ УКРАЇНИ «ПРО АКЦІОНЕРНІ ТОВАРИСТВА»

Як зазначено в Принципах корпоративного управління, затверджених рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 11 грудня 2003 р. № 571, у товаристві повинна бути розроблена прозора дивідендна політика, спрямована на оптимізацію доходів акціонерів та розвиток товариства. Дивідендна політика товариства повинна сприяти реалізації права акціонера на отримання дивідендів. Разом з тим дивідендна політика товариства повинна передбачати випадки, коли виплата дивідендів не дозволяється, зокрема, у разі неповної оплати акцій, або якщо виплата дивідендів може призвести до неплатоспроможності товариства. Дивідендна політика товариства має також враховувати потреби та доцільність у спрямуванні частини прибутку (дивідендів) на розвиток товариства. Виплата дивідендів за акціями має здійснюватися тільки у грошовій формі.

Право на отримання дивідендів є одним з ключових корпоративних прав акціонерів, спрямованих на отримання матеріальних вигод. Разом з тим у зв'язку з неналежним правовим регулюванням, невизначеністю на законодавчому рівні умов нарахування виплата дивідендів на практиці призводить до

© К. В. Денисенко, 2009